

Barthov nauk o providnosti

Beneamin Mocan

Faculty of Humanities and Social Sciences of the 'Aurel Vlaicu' University of Arad, Romania
benimocan@gmail.com

UDK: 2-145.3-05Barth, K.
Pregledni znanstveni rad
<https://doi.org/10.32862/k1.16.1.4>

Sažetak

Karl Barth u središte svojega pristupa nauku o stvorenju i providnosti stavlja Isusa Krista, čime kritizira prirodnu teologiju i ističe njezina ograničenja. Ovaj će rad pokazati središnje mjesto Krista u Barthovu cjelokupnom razmišljanju o Božjoj providnosti, kao i implikacije toga razmišljanja. Barthov specifičan pristup nauku o providnosti otvara mu mogućnost bavljenja gorućim problemima ljudskoga postojanja: ljudske patnje, ljudskih ograničenja, straha, smrti i zla. Rad ne nudi kritičku analizu Barthove teološke građe nauka o providnosti, nego ga nastoji što vjernije opisati i na taj način biti ogledalom kojim osoba može procijeniti vlastitu teologiju u ovome pogledu.

Ključne riječi: stvaranje, providnost, conservatio, concursus, gubernatio, svjetska povijest, savezna povijest

Uvod

Barth pristupa nauku o stvorenju i providnosti pokušavajući ga učiniti kršćanskim, a to čini naglašavajući središnje mjesto Isusa Krista u našem razumijevanju Boga i svijeta. Štoviše, njegov je pokušaj zapravo napad na *theologia naturalis*, koja nastoji razumjeti Boga i svijet izvođeci zaključke iz općenitoga promatranja svijeta (Tanner 2000, 111). Ovo je veoma važno za Bartha jer predstavlja polazišnu točku nauka: „Smjer kojim teku nečiji teološki zaključci – prema Kristu ili od njega – ima važne posljedice za razumijevanje svijeta kao Božjega“ (Tanner 2000, 111).¹

1 “The direction in which one’s theological inferences run – from or to Christ – has important consequences for one understanding of the world as God’s own.”

Kristološki je pristup Barthov jedinstveni doprinos nauku o providnosti. Mueller (1972, 111) kaže da se nauk o stvorenju ispravno može razumjeti „samo po Isusu Kristu“ jer se samo na taj način može upoznati Stvoritelja. U ovom pogledu može se bezrezervno reći da je Barth potpuno zaokupljen kristologijom. Krećući od Krista u središtu, Barth dalje razrađuje kršćansko razumijevanje nauka o providnosti (Crisp 2010, 28). Ovaj pristup stvorenju razlikuje se od pristupa reformirane tradicije posebice u ovome „kristologiziranju“ stvorenja. Barth je čvrsto vjerovao da su ljudska bića, odvojeno od Isusa Krista, Riječi Božje, nesposobna razumjeti da je svijet Božje stvorenje. Stoga će ovaj rad pokušati pokazati dvoje: kako je Barthov kristološki pristup nauku o providnosti poprimio svoj oblik te kako ga je doveo do određenoga shvaćanja providnosti koje se na mnoge načine razlikuje od pristupa reformirane tradicije.

1. Nauk o providnosti: njegov temelj i oblik

Kada Barth govori o božanskoj providnosti, dijeli raspravu na dva glavna dijela: *Nauk o providnosti: njegov temelj i oblik* i *Bog Otac kao Gospodar svojega stvorenja*. Kao i obično, na početku nam nudi tezu svojega pristupa: „Nauk o providnosti bavi se poviješću stvorenoga bića kao takvoga, u smislu da se u svakomu pogledu i u cijelomu svom rasponu ovo odvija pod Očinskom brigom Boga Stvoritelja, čija se volja provodi i promatra u njegovu milosnom izboru, a stoga i u povijesti saveza između njega i čovjeka, dakle u Isusu Kristu“ (Barth 2004, 3).²

Budući da je u Isusu Kristu našao polazište, u ovome dijelu Barth najprije govori o nekoliko razlika koje valja istaknuti. Stariji dogmatičari razumjeli su koncept providnosti kao utemeljen na Božjemu suverenitetu i presudnoj naravi predodređenja. Prema tome, u ovome gledištu nije bilo ograničenja Božjemu gospodstvu nad svjetskom pojavnošću (*world-occurrence*). Upravo ovdje dolazi do oštrog formalnog razilaženja između Bartha i starijih dogmatičara, i to zbog njegova kristološkog shvaćanja Božje volje u izboru. U ovome smislu Kennedy (2007, 147) kaže: „Izbor postaje hermeneutičkim ključem za tumačenje svjetske pojavnosti općenito te ljudskoga djelovanja posebice.“³ Ovaj je korak vrlo važan zato što razumijevanje ovoga nauka ovisi o ispravnom shvaćanju njegova temelja. Kako bi pokazao taj pravi temelj, Barth ističe važnu razliku između temelja predodređenja i temelja providnosti. Barth (2004, 5) kaže da je predodređenje

2 “The doctrine of providence deals with the history of created being as such, in the sense that in every respect and in its whole span this proceeds under the Fatherly care of God the Creator, whose will is done and is to be seen in his election of grace, and therefore in the history of the covenant between himself and man, and therefore in Jesus Christ.”

3 “Election becomes the hermeneutical key for interpreting world-occurrence generally, and human action specifically.”

„stvar vječne Božje odredbe“ i da je stoga u samom temelju Božjega bića: „Bez toga Bog ne bi bio Bog.“ Dakle, dok je predodređenje povezano uz Božje postojanje, nauk o providnosti korijen vuče iz dovršenoga stvorenja i njegova postojanja budući da je utemeljen u vječnoj odredbi Boga u njegovu Sinu Isusu Kristu.

Uspostavivši ovu jasnu razliku između predodređenja i providnosti, Barthovo je rješenje integrirati providnost u nauk o stvorenju. Time nauk o providnosti podređuje izboru, kao sekundaran element čiji su korijeni u Božjemu vječnom izboru u Isusu Kristu. Iako ga je integrirao u nauk o stvorenju, Barth pažljivo pokazuje razlike i veze između toga dvoga. Najvažnija je razlika u njihovoj osnovi: u pogledu vanjske osnove oboje se oslanjaju na Božju slobodnu volju i odlučnost, ali u slučaju providnosti pretpostavljeno postojanje stvorenja predstavlja dodatak; u pogledu unutarnje osnove oboje se temelje na Božjoj izbornoj milosti dok se nauk o providnosti nadalje oslanja na potrebitost stvorenja u odnosu prema Stvoritelju. Govoreći o odnosu između stvorenja i providnosti, Barth opisuje Boga kao onoga koji jamči očuvanje Stvorenja i njegov nastavak postojanja. Bog supostoji s njim i nikada nije odsutan ili pasivan, za razliku od epikurejstva, stocizma ili deizma. On je „uvijek prisutan, aktivan, odgovoran i svemoguć. Nikada nije mrtav, nego uvijek živ; nikada ne spava, nego je uvijek budan; nikada nije ravnodušan, nego je uvijek zainteresiran; nikada se i ni u kojem pogledu ne prepušta čekanju, nego čak i kada se čini da čeka, čak i kada dopušta, on zapravo uvijek zadržava inicijativu. U tome se sastoji njegovo supostojanje sa stvorenjem“ (Barth 2004, 13).⁴ Dakle, po ovome shvaćanju Bog ne samo da unaprijed vidi, nego „Bog također pròvidi“ (Bromiley 1979, 142).

Integracija providnosti unutar nauka o stvorenju omogućuje Barthu da joj da praktično značenje – stvorenje se uvijek može podložiti vodstvu svoga Stvoritelja:

U vjeri u providnost stvorenje razumije Stvoritelja kao Onoga koji je sebe povezao s njime vjerno i postojano kao suvereni i živi Bog, kako bi išao pred njim, s njim i za njim, čuvajući ga, surađujući s njime i vodeći ga u svemu što čini i svemu što mu se dogodi. Također, u vjeri u providnost stvorenje razumije sebe u odnosu prema Stvoritelju, naime vidi da njegovo cjelokupno postojanje u svijetu održava, određuje i vodi činjenica da mu Stvoritelj prethodi na svakom koraku puta u živoj suverenosti, tako da je njegova odgovornost samo slijediti ga (Barth 2004, 14).⁵

4 He is “always present, active, responsible and omnipotent. He is never dead, but always living; never sleeping, but always awake; never uninterested, but always concerned; never merely waiting in any respect, but even where he seems to wait, even where he permits, always holding the initiative. In this consists his co-existence with the creature.”

5 “In the belief in providence the creature understands the Creator as the One who has associated Himself with it in faithfulness and constancy as this sovereign and living God, to precede, accompany and follow it, preserving, cooperating and overruling, in all that it does and all that happens to it. And in the belief in providence, the creature understands itself as what it is in relation to its Creator, namely, as upheld, determined and governed in its whole existence in the

Ovdje Barth opisuje tri ključna ograničenja u odnosu na kršćansko vjerovanje u providnost. Prvo, kršćansko vjerovanje u providnost slušanje je i primanje Riječi Božje. Barth integrira vjeru u providnost unutar sfere vjeroispovijedanja, u kojoj je naš jedini temelj zapravo Riječ Božja, objektivna činjenica (Kennedy 2007, 148). Stoga je kršćansko vjerovanje u providnost „izjava vjere“ (Barth 2004, 17). Drugo, kršćansko je vjerovanje u providnost vjera u Boga kao Gospodara stvorenja koji gleda, odlučuje i djeluje zajedno s njim, prema njemu i ponad njega. Odnos između Stvoritelja i njegovih stvorenja puno je naglašeniji, s obzirom na to da je Bog onaj koji nadzire svaki aspekt života stvorenja. Njegovo se gospodstvo očituje u svjetskoj pojavnosti, ali ga iz nje ne možemo opaziti. Stoga je potreban „objekt“ kroz koji čovjek to može vidjeti – to se gospodstvo može vidjeti jedino kroz Isusa Krista, Boga samoga. Prema tome, Barth povlači vrlo jasnu crtu između vjere koja nastaje božanskim djelovanjem i bilo kojega ljudski osmišljenoga sustava koji je nastoji objasniti, bilo da se radi o filozofiji religije ili ljudskim nagađanjima ili teorijama. Schröder (2004, 119) je posve u pravu kada kaže da je „Barthu najvažnije razlikovati vjerovanje u providnost od svake vrste svjetonazora“. Treće, kršćansko je vjerovanje u providnost kršćanska vjera, tj. vjera u Isusa Krista. Barth ovdje naglašava da je Bog koji je suveren nad cijelom pojavnošću stvorenja „vječni Otac našega Gospodina Isusa Krista“ (Barth 2004, 29). Koristeći sliku izbora i posvajanja kršćanina u Isusu Kristu, on govori o Bogu kao Ocu koji je istovremeno „Bog nad nama“ i „Bog za nas“. Barth stoga naglašava da nam je zabranjeno koristiti nekršćansko poimanje Boga bez ovoga kristološkog temelja. Međutim, mnogi teolozi nisu u tome uspjeli i na kraju su završili u „*theologia naturalis*“ (Barth 2004, 32).

Barth zaključuje ovaj prvi dio upućujući na vezu između svjetske povijesti i savezne povijesti. Ovaj dio služi kao most između prvoga i trećega dijela trećega toma. Barth se sada približava značenju i obliku Božje providnosti i govori o singularnoj volji ili namjeri za ovaj svijet otkrivenoj u Isusu Kristu. Na ovaj način nema mjesta nepovjerenju, tjeskobi ili sumnji. Tema kršćanskoga nauka o providnosti vezana je uz čovjeka koji je Božji sluga, sredstvo i materijal te koji nije stranac u ovome svijetu jer ispunjava Očevu volju kao „*theatrum gloriae Dei*“ (Barth 2004, 48). Stoga Barth ovdje govori u odnosu između pojavnosti stvorenja i savezne povijesti u kontekstu objave. Budući da je povijest vezana uz „izvršenje milostivoga izbora koji je Bog odlučio i ispunio od sve vječnosti“, tema providnosti povezana je uz „tanku crtu povijesti spasenja unutar svjetske povijesti“ (Barth 2004, 36). Ovaj dio sadrži nekoliko osobitih doprinosa kojima se produbljuju već postojeće razlike između Bartha i starijih dogmatičara: on „ostavlja više mjesta za sudjelovanje stvorenja od većine reformirane tradicije“ (Kennedy 2007, 153); po Barthovu shvaćanju samoodređenje stvorenja i Božje određenje

world by the fact that the Creator precedes it every step of the way in living sovereignty, so that it has only to follow.”

supostoje; Božja vječna odredba u Isusu Kristu uklanja mogućnost da se ponaša kao *Deus absconditus* – nema mjesta za mnogostrukost providnosti.

Kao što smo već vidjeli, Barthov opis providnosti prelazi s transcendentalnog predstavljanja Boga kao temelja, tj. s njegove vječne odredbe u Isusu Kristu, na poosobljeno razumijevanje njezina značenja i oblika. Dakle, pravilno razumijevanje providnosti moguće je ostvariti isključivo pod pretpostavkom Božjega izbora u Isusu Kristu. Kennedy (2007, 157) je u pravu kada kaže da u tom pogledu providnost „odražava Barthove značajne modifikacije nauka o izboru“. U prvom odjeljku III.3, Barth pokazuje na koji način izbor oblikuje providnost, a u drugom detaljno iznosi na koji se način to ostvaruje.

2. Bog Otac kao Gospodar svojega stvorenja

U drugome dijelu ovoga toma Barth slijedi starije teološko nazivlje vezano uz nauk o providnosti koristeći nazive *conservatio*, *concursus* i *gubernatio*. Iako slijedi to nazivlje, temelj njegova shvaćanja providnosti razlikuje se od temelja starijih teologa, a ta činjenica na specifičan način oblikuje njegovo gledište. Barth napušta tradicionalnu upotrebu ovih triju naziva posebice putem, kako smo već napomenuli, svojega „kristologiziranja“ toga nauka. U tome je pogledu Crisp (2010, 28–33) pronašao četiri područja u kojima se Barthovo gledište providnosti preklapa s gledištem reformirane tradicije: Barth je razumio da su djela Trojstva unutar stvorenja nerazdvojiva (1); naglasio je da je čin stvaranja slobodan Božji čin, a ne nešto nužno (2); bio je supralapsarijanac u svojem nauku o božanskim odredbama, ali je u isto vrijeme njegov supralapsarijanizam bio drukčiji – Bog bira i osuđuje Krista (3); konačno, Barth je vidio vrlo blisku vezu između božanskoga čina stvaranja i savezne milosti u Isusu Kristu (4).

U tome smislu Barth (2004, 58) započinje svoja razmišljanja o *Bogu Ocu kao Gospodaru svojega stvorenja* sljedećom izjavom: „Bog ispunjava svoje očinsko gospodstvo nad stvorenjem tako što vlada nad cijelim tijekom njegova zemaljskog postojanja, čuva ga i prati. Čini to dok se njegovo milosrđe otkriva i djeluje u sferi stvorenja u Isusu Kristu, kojoj se tako očituje gospodstvo njegova Sina.“⁶

Osim veoma kristocentričnog aspekta, Barthovo gledište božanske providnosti otkriva drugo svojstvo koje predstavlja korak naprijed u kršćanskom razumijevanju nauka o božanskoj providnosti – njegov osoban aspekt. Ovo viđenje providnosti dopušta Barthu da se bavi najvažnijim pitanjima i tobožnjim proturječnostima u pogledu odnosa između Boga Stvoritelja i njegovih stvorenja.

6 “God fulfills his fatherly lordship over his creation by preserving, accompanying and ruling the whole course of its earthly existence. He does this as his mercy is revealed and active in the creaturely sphere in Jesus Christ, and the lordship of his Son is thus manifested to it.”

Svaki od triju sljedećih dijelova naglasit će ove dvije specifične značajke Barthova učenja o providnosti.

a) Božansko očuvanje (*conservatio*)

Temelj ovog očuvanja kristološke je naravi. Budući da Isus Krist postoji, ili budući da Bog postoji, zajamčen je nastavak postojanja cijeloga stvorenja. Zbog toga Kennedy (2007, 157) govori o „kristološkom očuvanju“ cijeloga Stvorenja. Postojanost ovoga očuvanja temelji se na postojanosti Božje vječne namjere za stvorenje. Dakle, moguće je pretpostaviti da „strpljiva vjernost Božjih privrženih namjera, koje su toliko jasne u Kristu“ jamči očuvanje cijeloga stvorenja (Tanner 2000, 122).

Na ovome temelju Barth spominje četiri aspekta očuvanja. Kao prvo, Barth govori o očuvanju ograničenoga postojanja stvorenja, ali istovremeno ne zanemaruje Božju sposobnost da ga vječno očuva jer mu daje vrijeme da vječno postoji. U ovom smislu Barth nije upao u zamku u koju su upali stariji dogmatičari, naime u proturječje između prolazne naravi stvorenja i Božje sposobnosti da ga vječno sačuva u Isusu Kristu. Drugo, Barth progovara o božanskoj providnosti kao onome što posreduje sâmo stvorenje. Premda je očuvanje slobodan Božji čin, Barth jasno razlikuje između Božjega izravnog djelovanja u povijesti spasenja i njegova neizravnog djelovanja u svjetskoj pojavnosti općenito. Treće, Barth naglašava „modus“ božanske providnosti kao čin Božje slobodne dobrote. Stoga ne možemo govoriti o hirovitom očuvanju jer je ono usklađeno s njegovim svetim bićem. Također, ne može se govoriti o hirovitom izboru, nego o vječnom izboru, zato što je Božje očuvanje vječno s obzirom na to da je ukorijenjeno u njegovu božanskom biću. Povrh toga, ne može se govoriti o Bogu koji nastavlja stvarati jer bi to bilo nepotrebno. Dakle, Bog je temelj na osnovu kojega stvorenje može imati kontinuitet: „Poradi Boga ono ne može ne nastaviti postojati; ne može nestati“ (Barth 2004, 71).⁷ Na kraju Barth naglašava razliku između onoga što je Božja volja („desna ruka Božja“) i onoga što nije Božja volja („lijeva ruka Božja“ – ništavilo), između njegova „da“ i njegova „ne“, ili između postojanja i nepostojanja. To čini kako bi istaknuo činjenicu da stvorenje treba Božje očuvanje, odnosno njegovu dobrotu. Stvorenju prijeti ništavilo i stoga mu treba Božje očuvanje. Zbog ove potrebe stvorenje mora sudjelovati u Božjemu nijekanju ništavila. Na taj način stvorenje može nastaviti postojati, ali ne bez ograničenja; ovo nije prokletstvo nego blagoslov jer samo tako stvorenje može biti stvarno: „Sâmo stvorenje može biti stvarno unutar svojih granica. To duguje božanskom očuvanju“ (Barth 2004, 86).⁸ Nadalje, stvorenje može nastaviti vječno postojati

7 “Because of God it cannot continue; it cannot perish.”

8 “The creature itself may be actual within its limits. For this it is indebted to the divine preservation.”

pred Bogom zato što je, s jedne strane, njegovo uništenje poništeno Kristovom objavom (negativno značenje – nepostojanje nije pobijedilo) i, s druge strane, može nastaviti vječno postojati pred Bogom (pozitivno značenje):

Ovo je vječno Božje očuvanje. Ono nije drugo očuvanje koje postoji uz ili iza vremenitog. Ono je tajna vremenitoga. Ono je tajna vremenitoga koje je već prisutno u punini istine, koja je već na snazi. Ipak, ono se tek treba očitovati u punini istine; tek treba stupiti na snagu; tek se mora objaviti u svojoj jasnoći. Kao što čitamo u Psalmu 136 (što se ponavlja dvadeset šest puta): „Jer vječno je milosrđe njegovo“ (Barth 2004, 90).⁹

b) Božanska pratnja (*concursum*)

Božja pratnja stvorenja „odražava Božje djelovanje u Kristu“ (Tanner 2000, 123). Kao što Bog čuva stvorenje u njegovoj stvarnosti (*conservatio*), čuva ga i u njegovu djelovanju (*concursum*). Ovo očuvanje djelovanja stvorenja nije statično nego dinamično jer ga Bog prati. Barthova konstrukcija ovoga dijela nauka slična je objašnjenju božanskoga *concursum* Tome Akvinskog. Božje djelovanje uvijek prethodi djelovanju stvorenja tako da je ovo drugo uvijek samo odaziv na prvo; ovaj se redoslijed ne može obrnuti. Štoviše, Božje djelovanje nikada nije uvjetovano djelovanjem stvorenja (Tanner 2000, 123). Premda Bog određuje svu svjetsku pojavnost, „on je održava u njezinoj vlastitoj stvarnosti, kojoj pruža prostor i mogućnost da razvije vlastito djelo“ (Barth 2004, 91). Ovaj odjeljak raščlanjuje jedno od najtežih pitanja u cijelomu izlaganju nauka o providnosti: odnos između božanske i ljudske kauzalnosti. Barth je svojim pristupom uspio izbjeći determinizam, potvrditi integritet stvorenja i prikladno objasniti odnos između božanskoga gospodstva i ljudske autonomije.

Barth argumentaciju započinje trima osnovnim izjavama o načinu na koji Bog prati stvorenje. Prvo, Bog nikada ne napušta stvorenje jer je u Isusu Kristu već milostivo djelovao u njegovu korist. Stoga Barth integrira stvorenje u savezni okvir unutar kojega razumije i Božju pratnju. Drugo, Bog poštuje slobodno djelovanje stvorenja jer „kao što on sam djeluje u svojoj slobodi, tako i stvorenje može djelovati u svojoj slobodi“ (Barth 2004, 92). Treće, Barth ponovno potvrđuje gospodstvo Boga kao onoga koji vlada svijetom u njegovoj slobodi. U svojem pokušaju da objasni način na koji djeluje božansko supostojanje sa svijetom, Barth odbacuje bilo kakvu vrstu mehaničkoga gospodarenja koje bi stvorenje svelo na marionetu. Štoviše, ovo supostojanje objašnjava pozivajući se na utjelovljenje i na način na

9 “This is the eternal preservation of God. It is not a second preservation side by side with or at the back of the temporal. It is the secret of the temporal. It is a secret of the temporal which is already present in the fullness of truth, which is already in force. And yet it has still to be present in the fullness of truth; it has still to come into force; it has still to be revealed in all its clarity. As we read in Psalm 136 (repeated twenty-six times): ‘For His mercy endures forever.’”

koji Božje gospodstvo i ljudska sloboda potvrđuju jedno drugo. U posljednjem dijelu rasprave Barth naglašava potrebu za ponovnim promišljanjem o ovome problemu. Kritizira metodologiju reformiranih teologa koji su objašnjavali nauk o providnosti pojmovima kojima su naknadno pridodavali kršćansko značenje.

Prema tome, Barth u raspravu uvodi ponovno promišljanje ove metode, odnosno povratak na biblijsko svjedočanstvo koje nas uspješno štiti od bilo kakve pogreške u tom pogledu. Dakle, djelovanje Boga Stvoritelja prije svega je djelovanje milosrdnoga Boga. Bog predodređuje djelovanje stvorenja, ali on nije osnova njegova slobodnog djelovanja; u isto vrijeme, djelovanju stvorenja ne prethodi (i ne određuje ga) autonomna kauzalna spona koja mu prethodi. Premda Bog predodređuje djelovanje stvorenja, on ga ujedno prati, a u ovom praćenju njihova djelovanja postaju jedna radnja: „On je toliko prisutan u djelovanju stvorenja te prisutan s tolikom suverenosti i svemoćnom silom, da se njegova vlastita radnja odvija u djelovanju stvorenja, zajedno s njim i ponad njega“ (Barth 2004, 132).¹⁰ Kada bi bilo drukčije, onda Bog ne bi bio Bog jer on ne može biti u nekom trenutku odsutan, nego je uvijek i posvuda prisutan. Budući da uvijek postoji ovo jedinstvo i razlikovanje između djelovanja Boga i stvorenja, ispunjenje Božje volje u pojavnosti stvorenja predstavlja misterij. Ovaj je misterij još više naglašen kada Barth govori o Božjemu djelovanju kao nečemu po sebi bogatom, objašnjavajući to antitezom između onoga što je jedno – jednolično – sjedinjeno i onoga što je mnogostruko – ne jednolično – monotono i neodvojeno. Premda je njegovo djelovanje misterij, nema mjesta tjeskobi ili strahu jer Bog Biblije i njegovo djelovanje objavljeni su nam po njegovu djelovanju u Isusu Kristu. To je djelovanje dvostruko: objektivno po njegovoj Riječi i subjektivno po njegovu Duhu. Premda je misterij njegova djelovanja zaštićen, ne negira se sloboda djelovanja stvorenja, a istovremeno u ovoj jednadžbi nema mjesta strahu jer je Bog, kao Otac Isusa Krista, naš Otac:

Ako nam naše kršćansko shvaćanje i ispovijedanje ne daju slobodu da Boga više volimo nego što ga se bojimo, onda je očigledno da ga se i moramo više bojati nego što ga volimo. U krajnjemu smislu, ovo je jedini relevantan oblik ljudskoga grijeha. Isto je tako ovo jedan i jedini razlog zašto je toliko teško razumjeti da Božje neuvjetovano i neodoljivo gospodstvo potvrđuje slobodu djelovanja stvorenja (Barth 2004, 147).¹¹

10 “He is so present in the activity of the creature, and present with such sovereignty and almighty power, that his own action takes place in and with and over the activity of the creature.”

11 “If our Christian perception and confession does not free us to love God more than we fear him than it is obvious that we should necessarily fear him more than we love him. At root, this is the only relevant form of human sin. And this is the only reason why it is so hard to grasp that the freedom of creaturely activity is confirmed by the unconditioned and irresistible lordship of God.”

Nakon što se usredotočio na prošlu (očuvanje) i sadašnju (*concurrit*) dimenziju Božje providnosti, Barth na kraju naglašava njezin budući aspekt (pratnju). Ovo je vezano uz Božje biće i uz činjenicu da on djeluje u vremenu, tako da su posljedice djelovanja stvorenja pod njegovim nadzorom. Barth (2004, 153) ovo pojašnjava pozivajući se na Božji nadzor ljudskih riječi i njihovih posljedica: „Bog je odlučio o mojoj riječi prije nego što sam ju prozborio. On odlučuje o njoj upravo u trenutku dok je progovaram.“¹² Bez obzira na njihovu raznolikost i kretanje, ove posljedice ostaju pod Božjim gospodstvom i u potpunosti ostvaruju njegovu volju.

c) Božansko vladanje (*gubernatio*)

U ovome dijelu Barth se fokusira na značenje i cilj božanske providnosti. Krećući od činjenice da samo Bog vlada, odnosno da je nenadomjestiv u svome vladanju i da nema nikakva kolateralnog vladanja, Barth prvo pojašnjava značenje toga vladanja kao ujedno Božjega zapovijedanja i kontroliranja pojavnosti stvorenja. Stoga niječe bilo kakva proturječja koja bi mogla postojati između Božje suverenosti i slobode stvorenja: „Između Božje suverenosti i slobode stvorenja nema nikakva proturječja. Sloboda njegova djelovanja ne isključuje, nego uključuje činjenicu da njime upravlja Bog“ (Barth 2004, 166).¹³ Budući da djelovanjem stvorenja upravlja Bog, njegov je cilj sâm Bog; On usmjerava njegovu aktivnost prema sebi. Prema tome, stvorenja služe Božjemu naumu isto kao što Isus Krist izvršava Božji pomirbeni plan za svijet (Tanner 2000, 123). Barth ne niječe specifične završetke aktivnosti stvorenja, ali naglašava da bi bez ovoga glavnog cilja njihovi završeci biti besmisleni. Bog zaista „djela stvorenja čini vlastitima ne ugrožavajući njihov integritet“ (Tanner 2000, 124).

Ovako sagledana, kršćanska ideja o božanskoj providnosti ima trostruk cilj: učiniti je konkretnom, aktualizirati i potvrditi je. U ovome je smislu stalna pretpostavka da se povijest svjetske pojavnosti može konkretno razumjeti samo iz perspektive povijesti spasenja: „Jer ako ga nismo već poznavali u njegovoj objavi, kako bismo ga ikad mogli dokučiti u svjetskoj pojavnosti kao cjelini?“ (Barth 2004, 197).¹⁴ Konačno, kako bi bolje pokazao Božje vladanje, Barth govori o četiri posebna elementa: o povijesti Svetoga pisma, povijesti Crkve, povijesti Židova i ograničenjima ljudskoga života. U sva četiri elementa dosljedno pokazuje Božje

12 “God decided concerning my word even before I uttered it. He decides concerning it at the very moment when I utter it.”

13 “Between the sovereignty of God and freedom of the creature there is no contradiction. The freedom of its activity does not exclude but includes the fact that it is controlled by God.”

14 “For if we did not know him already in his revelation, how could we ever perceive him in world-occurrence as a whole?”

vladanje i ljudsku slobodu, a izabrao ih je upravo zato što se u njima najjasnije može pokazati Božja providnost.

d) Kršćanin pod sveopćim gospodstvom Boga Oca

U posljednjemu odjeljku drugoga dijela Barth povezuje teoriju i praksu zato što se u njegovoj misli to dvoje ne može razdvojiti. Po njegovu shvaćanju, kršćanin sudjeluje u božanskom upravljanju svijetom kao istinsko stvorenje, iznutra. On zna o čemu se radi zato što je njegovo znanje odgovor na Riječ Božju. U ovome dijelu Barth analizira kako se to znanje ostvaruje u životu kršćanina putem vjere, poslušnosti i molitve. Stoga se ovaj dio fokusira na ljudsko biće, s tim da je njegova konstrukcija providnosti osobna i dinamična te uključuje puno sudjelovanje stvorenja. Stoga se ovaj odjeljak fokusira na ono ljudsko, a njegova je konstrukcija providnosti osobna i dinamična te uključuje potpuno sudjelovanje stvorenja. Kršćanin sudjeluje u božanskoj providnosti istovremeno vjerom, poslušnošću i molitvom, s tim da se nijedan od tih elemenata ne razdvaja na druga dva, nego svaki u potpunosti sadrži ostala dva. Ovdje valja napomenuti da Barth uspoređuje odnos između ovih triju elementa s odnosima unutar svetoga Trojstva. Prema tome, sudjelujući u Božjoj providnosti po Isusu Kristu, kršćanin vidi:

Isusa Krista, Sina Božjega, u poniženju, ali i uzvišenju njegova čovječstva, a sebe sjedinjenim s njim, pripadajući njemu, izbavljenim njegovom rukom, ali i stavljenim njemu na raspolaganje. Gledajući njega, vidi zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast nad svime i u svemu... Sebe vidi podloženim tom autoritetu kao onoga koji je sjedinjen sa Sinom i koji mu pripada... Bog Otac kao vladajući Stvoritelj očigledno nije tlačitelj, a Krist kao podložno stvorenje očigledno nije potlačen (Barth 2004, 241).¹⁵

U ovome svjetlu kršćani prihvaćaju svoju stvorenost i mogu se odreći bilo kakve bahatosti. Budući da su im oči otvorene, kršćani imaju volju uvijek vidjeti pozitivno značenje svoga položaja stvorenja. U svojoj vjeri koju je probudila Riječ Božja, u svojoj poslušnosti koja dolazi od Duha i odražava Isusovo gospodstvo te u svojim molitvama koje proizlaze iz svega što su primili od Boga, kršćani su slobodni biti „Božji prijatelji“ (Barth 2004, 285).

15 “Jesus Christ, the Son of God, in the humiliation but also in the exaltation of His humanity, and himself united with Him, belonging to Him, his life delivered by Him, but also placed at His disposal. And seeing Him, he sees the legislative, executive and judicial authority over and in all things...He sees himself subjected to this authority as the one who is united with and belongs to the Son...God the Father as the ruling Creator is obviously not an oppressor, and Christ as a subject creature is obviously not oppressed.”

Zaključak

Bilo kome tko je pročitao ovaj dio Barthova nauka o providnosti jasno je da se složenost njegove rasprave ne može u potpunosti obraditi u ovome radu. Međutim, može se zapaziti nekoliko važnih značajki. Od spomenutih osobitosti najvažnije je to što je Barthova providnost duboko kristološka i sadrži određene osobne artikulacije. Ono što Barthov nauk o providnosti čini posebnim upravo je njegov kristološki karakter od početka do kraja. Zbog toga se Barth mogao baviti najdubljim i najneugodnijim problemima iskustva stvorenja: smrću, zlom, patnjom, ljudskim ograničenjima, strahom, itd. Ova činjenica čini Barthov pristup vrlo vrijednim. Nadalje, ovo je razlog zašto, posebice u drugome dijelu – *Bog Otac kao Gospodar svojega stvorenja*, čitatelju ne može promaknuti spisateljjev pastoralan ton. Barth je uspio govoriti i o Božjemu apsolutnom gospodstvu i slobodi stvorenja, uspješno izbjegavajući bilo kakvu vrstu determinizma, sinergizma ili monizma. Iako ih je uspio zadržati na okupu, ne pretpostavlja da ih je sasvim pomirio. Naprotiv, Barthov pristup ostavlja čitatelja, intelektualno i emocionalno, pod dubokim dojmom Božje transcendentnosti i imanentnosti. U nauku o providnosti jasno se mogu vidjeti rezultati njegova dijalektičkog mišljenja. S jedne strane, ova činjenica otkriva Božji karakter objavljen u Isusu Kristu, ali s druge strane ostavlja ga pod velom tajne. Stoga kršćanin ostaje oduševljen, pun radosti i nade u Isusu Kristu, ali istovremeno uvijek čeka nove načine na koje može spoznati i vidjeti Boga na djelu u njegovoj providnosti.

Popis literature

- Barth, Karl. 2004. *Church Dogmatics III.3, The Doctrine of Creation*. New York: T&T Clark International.
- Bromiley, Geoffrey W. 1979. *Introduction to the Theology of Karl Barth*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Crisp, Oliver D. 2010. *Retrieving Doctrine: Essays in Reformed theology*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Kennedy, Darren M. 2007. A Personalist Doctrine of Providence: Karl Barth's Church Dogmatics III.3 in Conversation with Philosophical Theology. PhD dissertation. Faculty of the College of Humanities and Social Science, Edinburgh, Scotland.
- Mueller, David L. 1972. *Karl Barth*. Peabody: Hendrickson Publishers.
- Schröder, Caroline. 2004. I See Something You Don't See. U: George Hunsinger, ur. *For the Sake of the World: Karl Barth and the Future of Ecclesial Theology*, 115–135. Grand Rapids: Eerdmans.

Tanner, Kathryn. 2000. Creation and Providence. U: John Webster, ur. *The Cambridge Companion to Karl Barth*, 111–126. Cambridge: Cambridge University Press.

Beneamin Mocan

Karl Barth's Doctrine of Providence

Abstract

Karl Barth's treatment of the doctrine of creation and providence centers on Jesus Christ, being thus a critique of natural theology, showing its limitations. The article will display Barth's Christo-centrism throughout his entire thinking regarding the providence of God. Moreover, the paper will show the implications of his thinking. Barth's peculiar approach to the doctrine of providence enables him to address the most pressing problems of human existence: human suffering, human limitations, fear, death, and evil. The article does not offer a critical analysis of Barth's theological construction of the doctrine of providence but aims at describing it as faithfully as possible, being thus a mirror, by which one could evaluate her theology in this regard.